

TA'LIM SOHASIDA KORRUPSIYANI KELTIRIB CHIQRUVCHI OMILLAR

Abdusharipova Fazilat Farhodbek qizi

UrDU Magistratura bo'limi

Pedagogika nazariyasi va tarixi

(faoliyat turi bo'yicha) 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada akademik korrupsiya haqida qisqacha ma'lumot berib boriladi. Ta'lim muassasalari darajasidagi korrupsiya muammolari, ta'lim sohasidagi korrupsiya holatlari va sabablari korrupsiyaning ko'rinishlarini bartaraf etish yo'llari va usullari haqida tushuncha berish. Akademik korrupsiyaning ta'lim sohasiga zararlari va uni keltirib chiqaruvchi omillar haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Ta'lim, korrupsiya, qonun, qaror, o'qituvchi, o'quvchi, muassasa, maktab, talaba, moliyaviy, muammo.

FACTORS CAUSING CORRUPTION IN EDUCATION

Annotation: This article provides a brief overview of academic corruption. To give an idea of the problems of corruption at the level of education, the state and causes of corruption in education, ways and means of eliminating corruption. They talk about the damage that academic corruption does to education and the factors that lead to it.

Key words: Education, corruption, law, decision, teacher, student, institution, school, student, finance, problem.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2020-yil 24-yanvar kuni O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga qilgan Murojaatnomasida ta'kidlaganidek, “Jamiyatimizda korrupsiya illati o'zining turli ko'rinishlari bilan

taraqqiyotimizga g‘ov bo‘lmoqda. Bu yovuz baloning oldini olmasak, haqiqiy ishbilarmonlik va investitsiya muhitini yaratib bo‘lmaydi, umuman, jamiyatning birorta tarmog‘i rivojlanmaydi”

Korrupsiya tushunchasining mohiyati va uni ijtimoy munosabatlarga ta’siri. Korrupsiya dunyo miqyosida hal etilishi lozim bo‘lgan global muammolardan biridir. Korrupsiya bu – jamiyatni turli yo‘llar bilan iskanjaga oladigan daxshatli illat. 2017-yil 3-yanvar kuni “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasining Qonuni. O‘zbekiston Respublikasining “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi qonunining 3-moddasidagi asosiy tushunchalar. BMT ning korrupsiyaga qarshi kurashga oid ma’lumotnomasida “Korrupsiya – shaxsiy maqsadda foyda olish uchun davlat hokimiyatini suistemol qilish” ekanligi ko‘rsatilgan.

Akademik korrupsiya ta’lim sohasida sodir bo‘ladigan korrupsiyaning bir jihati hisoblanadi. Akademik korrupsiya akademiya sodir bo‘ladigan va ta’lim sifati va darajasiga bevosita salbiy ta’sir ko‘rsatadigan korrupsion amaliyotlarning barcha shakllarini o‘z ichiga oladi. Akademik korrupsiya ta’lim muassasalaridan kutilayotgan adolat, halollik, adolatlilik, to‘g‘rilik, xolislik va intizomdan chetlanishning barcha shakllarini o‘z ichiga oladi. Akademik korrupsiya aslida ma’naviy nopoklikdan kelib chiqadi va u jamiyatning ta’lim va taraqqiyot maqsadiga zarar etkazadigan xudbin harakatlarda namoyon bo‘ladi. Akademik korrupsiya akademiya dagi manfaatdor tomonlar, xususan, o‘z vazifalarini bajarishda akademiklar tomonidan amalga oshiriladigan barcha insofsiz, noqonuniy, firibgarlik va jirkanch harakatlarni o‘z ichiga oladi.

Korrupsiyaga qarshi kurash siyosati bilan Maktabgacha ta’lim vazirligi o‘z oldiga quyidagi maqsadlarni qo‘yadi:

- Vazirlik tizimi rahbarlari va xodimlarining huquqiy ongi va madaniyatini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni belgilash, vazirlik tizimida sifat menejmentini, shuningdek, mas’uliyatli xulq-atvor standartlarini ishlab chiqish;

Respublika Maktabgacha ta'lim vazirligi tomonidan o'z faoliyatini amalga oshirishda korrupsiyaga oid qonun hujjatlari bilan tanishib chiqishni oldiga maqsad qilib qo'yish;

-Vazirlik barcha turdagi xo'jalik munosabatlarida korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya qilish va axloqiy ish yuritish tamoyillariga amal qiladi;

- Ushbu Siyosatning tamoyillari va talablari vazirlikning barcha xodimlari va vakillari uchun majburiydir;

- Vazirlik kundalik faoliyatida ham, strategik loyihalarni amalga oshirishda ham barcha shakl va ko'rinishlarda korrupsiyani rad etish tamoyilini mustahkamlaydi.

Siyosatning quyidagi maqsadlariga erishish uchun amaliy muammolarni hal qiladi:

- Vazirlik xodimlari va vakillari e'tiboriga ularning qonun hujjatlariga rioya qilishning asosiy tamoyillarini bilish va, albatta, ularga rioya qilish majburiyatlari to'g'risida ma'lumot etkazish.

- Ushbu siyosatda belgilangan korrupsiyaga oid qonunlar, shuningdek vazirlik tomonidan korrupsiyaning oldini olish bo'yicha qo'llaniladigan chora-tadbirlar va tartiblar; vazirlik rahbariyatining korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya etilishining samarali tizimini ishlab chiqish va joriy etishni ta'minlash va nazorat qilish bo'yicha mas'uliyatini belgilash.

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi hamda Adliya vazirligi aholining huquqiy ongi va madaniyatini yuksaltirish bo'yicha hamkorlik dasturini imzoladi.

Dastur doirasida vazirlik xalq ta'limi sohasida qonun ustuvorligini ta'minlash va qonun hujjatlari ijrosini tashkil etish, shuningdek mazkur sohaga doir qonun hujjatlarini keng targ'ib qilish, yosh avlodning huquqiy savodxonligi va madaniyatini oshirishda o'zaro hamkorlik qiladi. Tomonlar xalq ta'limi massasalarida huquqiy savodxonlik burchaklarini tashkil etadi.

Vazirliklar xalq ta'limi muassasalari xodimlari faoliyatini mehnat qonunchiligi talablariga muvofiq tashkil etishda hamkorlik qilishi belgilangan. O'zbekiston

bo‘ylab xalq ta’limi muassasalarida korrupsiyaga qarshi kurashish va “odob-axloq”oyligini o‘tkazish hamda korrupsiya haqida tezkor va anonim xabar berish tizimini takomillashtirish bo‘yicha ish olib borishni rejalashtirgan.

Ta’lim sohasidagi korrupsiyaning eng xavfli ko‘rinishlari oliy o‘quv yurtlariga kirishda va o‘qish jarayonida pora berishdir. “Ta’lim to‘g‘risidagi” qonunda korrupsiya ko‘rinishlarining oldini olish uchun texnologiyalarni joriy etish imtihondan o‘tish va universitetga kirishda ham oliy, ham o‘rta maktabda korrupsiya hal qilib bo‘lmaydigan muammo bo‘lib qolmoqda.

Ta’lim sohasida korrupsiyani samarali bartaraf etish uchun avvalo uning sabablarini bilish kerak. Ta’limdagi korrupsiyaning asosiy sabablari quyidagilardan iborat:

- O‘qituvchilar, o‘rta texnik muassasalar, oliy o‘quv yurtlari o‘qituvchilari ish haqqining yetarli darajada emasligi. Kam ish haqqining oqibati boshqa daromad manbalarining, shu jumladan noqonuniy yoki ayrim qonuniy daromadlarning o‘sishidir. Masalan, o‘quvchilar yoki talabalar bilan individual mashg‘ulotlar o‘tkazish turi bo‘yicha pora olish holatlari ko‘p uchraydi;

- Talabalarni tayyorlash darajasi va oliy ta’lim muassasalariga o‘qishga qabul qilish talablari yetarli emasligi. Nufuzli institutga kirish istagida bo‘lgan bo‘lajak talabalarning ota-onalari yoki talabalarning o‘zlari ba’zan korrupsion huquqbuzarliklarga yo‘l qo‘yishadi.

- Ta’lim tizimining yetarli darajada moliyalashtirilmaganligi. Ta’lim faoliyatini amalga oshirish uchun yetarli moliyaviy resurslarga bo‘lmagan ta’lim muassasalari boshqa moliyalashtirish manbalarini, shu jumladan korrupsiyaning namoyon bo‘lishi bilan bog‘liq manbalarni qidirishga majbur.

Yagona davlat ekspertizasi va davlat imtixonining joriy etilishi bilan korrupsiya ko‘rinishlarining ko‘payishi kuzatildi, ammo bu korrupsiya texnik jihatdan hal qilindi: videokameralar, metall detektorlar, aloqalarni uzib qo‘yadigan uskunalar va boshqalarni o‘rnatish. Ammo korrupsiya muammolarini faqat texnik choralar bilan hal qilish mumkin emas, korrupsiyani bartaraf etishning boshqa usullaridan foydalanish kerak.

Oliy ta’lim muassasalarida va haqiqatan ham mamlakat jamiyatining har bir qatlamida korrupsiyaga chek qo‘yishga qaratilgan sa’y-harakatlar odatda juda katta muammolarga duch keladi, jumladan, tizimda korrupsiyaning kuchayishi amaliyotchilar, foyda oluvchilar va jabrlanuvchilar buni “oddiy narsa” deb biladi. So‘z bilan aytganda, buzuq akademiklarga qarshi qattiq qarshilik yo‘q. Misol uchun, talabalar baholar evaziga pul so‘rashda yoki tarqatma materiallar yoki sifatsiz darslik sotib olishga "majburlash"da hech qanday yomonlikni ko‘rmaydilar. Bunday o‘qituvchi haqida xabar berishga jur‘at eta oladigan har bir kishi boshqalarga ogohlantirish sifatida erkin qurbon qilinadi.

Ta’lim tizimidagi korrupsiyani bartaraf etish usullari quyidagilardan iborat:

- Korrupsion xulq-atvorning mayda holatlari uchun jinoiy jazo choralarini kuchaytirish;
- O‘qituvchilarning ta’lim faoliyatidan tashqari pul topish yo‘llarini izlashga hojat qolmasligi sharti bilan professor- o‘qituvchilarning ish haqini real oshirish;
- Ta’lim muassasasi darajasida korrupsiyani bartaraf etish bo‘yicha tizimli dasturiy tadbirlarni ishlab chiqish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Akademik korrupsiya va milliy rivojlanish: Nigeriyaning oliy o‘quv yurtlarida mashhur bo‘lmagan oqibatlarga olib keladigan mashhur amaliyotlarni ajratish. Uwaebuka Wisdom MADU (CLN) maduwisdom40@yahoo.com08065193697
Kutubxona va axborotshunoslik kafedrası Federal Politexnika Ede, Nigeriya
2. .O‘zbekiston Respublikasining Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risidagi qonuni.(3-modda birinchi qismining uchinchi xatboshisi *O‘zbekiston Respublikasining 2021-yil 21-apreldagi O‘RQ-683-sonli Qonuni tahririda — Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi, 21.04.2021-y., 03/21/683/0375-son*)
- 3.<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:peyzKxNXsAkJ:https://anticorruption.uz/uz/item/what-is-corruption+&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=uz>